

ЎТГАНЛАРНИ ХОТИРАЛАШ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Муҳтарам жамоат! Юртимизда анъанавий нишонланадиган алоҳида эътибор қаратиладиган кунлардан бири “*Хотира ва қадрлаш кун*”дир. Бу кунда биз ўтмишда ўтган аждодларимиз, хусусан Ватан озодлиги ва халқимизнинг фаровонлиги йўлида жонларини фидо қилиб, бугунги кунда оламдан ўтиб кетган барча фидойи юртдошларимизни ёдга оламиз. Биз ўтганларни махсус бир кунда, айти 9 майда хотиралашимиз рамзий маънода бўлиб, аслида ҳар доим, ҳар лаҳзада уларни эслаб дуолар қиламиз, уларнинг ҳаёт йўлларини ўрганиб, улардан намуналар оламиз. Шунингдек, келажак авлод бўлмиш фарзандларимизга ҳам ўтган аждодларимизнинг ҳаёти биз учун улкан намуна эканини уқтириб келамиз. Уларнинг яхшиликларини ҳамиша, ҳар доим ёдда тутамиз, зеро, “*Ўтмишсиз келажак йўқ*” деб бежизга айтилмаган.

Динимизда ўтганларни эшлаш, уларга дуойи-хайрлар қилиш ибодат ҳисобланади. Шу билан бирга бу амал ҳаёт юрган кишиларнинг зиммасидаги бурч бўлиб, дунёдан ўтиб кетганларнинг ҳаққидир. Қуръони каримда шундай дейилган:

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٠﴾ (سورة الحشر/10)

яъни: “Улардан кейин (дунёга) келган зотлар айтурлар: “Эй Раббимиз! Ўзинг бизларни ва биздан илгари имон билан ўтганларни мағфират этгин ва қалбларимизда имон келтирган зотларга нисбатан гина пайдо қилмагин! Эй Раббимиз! Албатта, Сен меҳрибон ва раҳмли зотдирсан!” (Ҳашр сураси, 10-оят)

Демак, имонда ўтган зотлар ҳаққига истиғфор айтмоғимиз имонимиз тақозасидаги амалдир. Шунингдек, ўтиб кетган кишилар ортларида қолган қариндош ва яқинлари каби ҳаёт юрганларнинг дуоларидан умидвор бўлишлари ҳақида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан ҳадиси шарифлар ворид бўлган. У зот бу ҳолатни янада тушунарли бўлиши учун мисол тариқасида қуйидагича марҳамат қилганлар:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَا الْمَيِّتُ فِي الْقَبْرِ إِلَّا كَالْغَرِيقِ الْمَتَعَوِّثِ، يَنْتَظِرُ دَعْوَةَ تَلْحَقُهُ مِنْ أَبِي أَوْ أُمِّ أَوْ أَخٍ أَوْ صَدِيقٍ، فَإِذَا لَحِقَتْهُ كَانَتْ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ

الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا، وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيُدْخِلُ عَلَى أَهْلِ الْقُبُورِ مِنْ دُعَاءِ أَهْلِ الْأَرْضِ أَمْثَالَ الْجِبَالِ، وَإِنَّ هَدْيَةَ الْأَحْيَاءِ إِلَى الْأَمْوَاتِ الْإِسْتِغْفَارُ لَهُمْ". (رواه البيهقي في شعب الإيمان)

Яъни, Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анхумодан ривоят қилинади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: *“Қабрдаги маййит худди сувга чўкаётиб, ёрдамга чақираётган кишига ўхшайди. Отасидан ёки онасидан ё инисидан ё дўстидан дуо келишига интизор бўлади. Агар унга дуо етиб борса, дуо унинг учун дунё ва ундаги нарсалардан кўра маҳбуброқ бўлади. Албатта, Аллоҳ таоло қабр аҳлига Ер юзидагиларнинг дуоларини тоғларнинг мисолида киритади. Тирикларнинг маййитларга ҳадялари улар учун истиғфор айтмоқликдир”,* дедилар”. (Байҳақий ривояти)

Муҳтарам жамоат! Вафот этган кишилар Ватан озодлиги ва унинг тараққиёти учун жон фидо қилган зотлар бўлишса, ёки ота-онамиз ё бизнинг тарбиямизга машғул бўлган устозлар бўлишса, уларни эслаб дуо қилишимиз янада муносибдир. Бу ҳақида Қуръони каримда шундай дейилган:

وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْنِي صَغِيرًا

Яъни, “Эй, Раббим! мени (улар) гўдаклик чоғимда тарбиялаганларидек, сен ҳам уларга раҳм қилгин”, - деб айт!” (Исро сураси, 24-оят)

Суфён раҳматуллоҳи алайҳдан сўрадилар: “Инсон ўз ота-онасини қанча марта дуо қилади, ҳар куними, ҳар ойдами, ёки ҳар йилдами?”. Шунда у: “Уларни ташаххуднинг охирида дуо қилсин деб ўйлайман”, дедилар.

Яъни, дуолар ижобат бўладиган пайтда дуо қилишнинг таълимини бердилар. Шундай экан, фарзанд дуолар ижобат бўладиган пайтларда энг аввало ота-оналарининг ҳаққига дуо қилиб олиши лозим бўлади.

Ҳаёт юрган кишилар ибодатда бўлиб, солиҳ амаллар қилишса, вафот этган уларнинг яқинлари хурсанд бўлишади. Бу ҳақда ҳадиси шарифда шундай дейилган:

حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَمَّنْ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَعْمَالَكُمْ تُعْرَضُ عَلَى أَقَارِبِكُمْ وَعَشَائِرِكُمْ مِنَ الْأَمْوَاتِ فَإِنْ كَانَ خَيْرًا اسْتَبَشَرُوا بِهِ وَإِنْ كَانَ غَيْرَ ذَلِكَ قَالُوا اللَّهُمَّ لَا تُمِتْهُمْ حَتَّى تَهْدِيَهُمْ كَمَا هَدَيْتَنَا. (رواه أحمد)

Яъни, Анас ибн Молик розияллоҳу анхумодан ривоят қилинган ҳадисда қуйидагича келган: “Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: *“Албатта амалларингиз ўтиб кетган яқинларингиз ва қариндошларингизга намоиш қилиб турилади. Агар (амалларингиз) яхши бўлса, улар ундан хурсанд бўлишади. Агар ундан бошқача бўлса, улар: “Аллоҳим, бизни ҳидоят қилганинг каби уларни ҳам ҳидоят қилмасдан жонларини олмагин”, дейишади”,* дедилар. (Имом Аҳмад ривоят қилган)

Муҳтарам жамоат! Ўтганларга нисбатан зиммамиздаги бурчларимиздан яна бири уларни доимо яхши сифатлар билан эслаб туришимиздир. Бу ҳақда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай марҳамат қилганлар:

عن ابن عمر رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: **اذْكُرُوا مَحَاسِنَ مَوْتَاكُمْ وَكُفُّوا عَن مَسَاوِيهِمْ.** (رواه أبو داود والترمذي)

Яъни, Ибн Умар розияллоху анхумодан ривоят қилинади: “Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам: **“Ўтганларингизнинг яхши сифатларини эсланглар, уларнинг ёмон сифатларини айтишдан сақланглар”**, дедилар”. (Имом Абу Довуд ва Термизий ривоятқилган).

Ўтганларнинг яхши амалларини эшлаш аввало уларнинг руҳларини шод қилса, қолаверса, яхши сифатлар, хайрли амаллар, солиҳ кишилар эсланса, у жойга баракалар ёғилиб туради.

Суфён ибн Уяйна раҳматуллоҳи алайҳ: **“Солиҳлар зикр қилинган жойга раҳмат ёғилади”**, деган. Чунки бунда хайрли ишга тарғиб бўлади, солиҳ кишилардан намуна олишга рағбат ортади ҳамда инсонларда яхшиликка ҳаракат қилиш муҳаббати ҳосил бўлади. Демак, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам, саҳобаи киромлар, тобеинлар, юртмиздан ўтган алломалар, Ватан учун жонини фидо қилиб ўтган жасур қаҳрамонлар ва шулар каби солиҳ кишилар ва уларнинг қилиб ўтган ишлари кўпроқ эсланса, яхшироқ ва мақсадга мувофиқ бўлади.

Муҳтарам жамоат! Ўтганларни эслашимиз улар ҳақидаги бизларнинг гувоҳлигимиз ҳисобланади. Ҳадиси шарифда шундай дейилган:

عن أنس رضي الله عنه قال: **مَرُّوا بِجَنَازَةٍ فَأَثْنُوا عَلَيْهَا خَيْرًا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَجِبَتْ».** ثُمَّ مَرُّوا بِأُخْرَى، فَأَثْنُوا عَلَيْهَا شَرًّا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: **«وَجِبَتْ».** فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رضي الله عنه: **مَا وَجِبَتْ؟ فَقَالَ: «هَذَا أَنْتَيْتُمْ عَلَيْهِ خَيْرًا، فَوَجِبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَهَذَا أَنْتَيْتُمْ عَلَيْهِ شَرًّا، فَوَجِبَتْ لَهُ النَّارُ، أَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللهِ فِي الْأَرْضِ».** (متفقٌ عَلَيْهِ).

Яъни, Анас розияллоху анхумодан ривоят қилинади: “Тобут олиб ўтишди. (Одамлар) маййитни яхшилик билан сифатлаб мақтадилар. Шунда Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам: **“вожиб бўлди”**, дедилар. Сўнгра бошқа тобутни олиб ўтишди. (Одамлар) уни ёмонлик билан сифатлашди. Шунда Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам: **“вожиб бўлди”**, дедилар. Умар розияллоху анху: **“нима вожиб бўлди?”**, деб сўради. У зот соллаллоху алайҳи васаллам: **“Бунисини яхшилик билан мақтаган эдингиз, унга жаннат вожиб бўлди. Бунисини эса ёмонлик билан сифатлаган эдингиз, унга дўзах вожиб бўлди. Сизлар Аллоҳнинг ер юзидagi гувоҳларисизлар”**, дедилар”. (Муттафақун алайҳ).

Муҳтарам жамоат, Мустақиллик йилларида 9 май кунини Хотира ва кадрлаш куни сифатида нишонланиб келиниши, ҳеч шубҳасиз, юртимизда тарихий хотирани тиклаш йўлида ҳаётнинг ўзи тақозо этган яна бир муҳим қадам бўлди.

Хотира ва кадрлаш куни инсоннинг қалб торларини черта олиши билан ҳаётни янада ширинроқ қиладиган, одамларни элу юртни кўпроқ севишга ундайдиган, оламда меҳр-мурувват, ҳурмат-эътибор, кадр-окибат уруғлари кўпроқ сочилишига ҳисса қўшадиган байрамлардандир. Бугунги кунда Хотира ва кадрлаш куни чинакам миллий-умумхалқ байрамига айланди. Шу куни иккинчи жаҳон

урушида ҳалок бўлганлар хотирланади, фронт ортида фидокорона меҳнат қилган ва урушдан омон қайтганлар қадрланади.

Ҳар йили 9 май – Хотира ва қадрлаш куни арафасида давлатимиз томонидан уруш қатнашчиларига ғамхўрлик кўрсатилиб, уларни рағбатлантириш тўғрисида Фармон қабул қилинади. Бу йил ҳам сафимизда юрган мингдан зиёдроқ фахрийларга муносиб ҳурмат кўрсатилди. Гап фақат моддий рағбатда эмас. Асосийси, эътибор ва қадрлашдадир.

Уруш даҳшатларига гувоҳ бўлган кишиларга эътибор берсангиз, улар қўлларини дуога очганларида юрт тинчлигига кўз тегмасин деб, шундай дориломон кунларга етиб келганликларига шукроналик келтирадилар, айти пайтда, юртимиздаги тинчлик-осойишталик, халқимизнинг ҳамжиҳатлиги энг катта бойлигимиз эканини, бундай осуда ҳаёт, дориломон кунлар қадрига етишни, уни асраб-авайлаш зарурлигини таъкидлайдилар.

Дарҳақиқат, юртимизда бўлаётган бунёдкорлик, ободончилик ва кундан кунга гўзаллашиб бораётган диёримиз жамолидан, бугунги янгиланишлардан кишининг кўзи қувонади, дили яйрайди. Алатта, буларнинг барчаси энг аввало юртимизда хукм сураётган тинчлик шарофатидандир.

Хотира ва қадрлаш деган гаплар бир кунлик байрамга боғланиб қолмаслиги керак. Ватан, миллат, дин йўлида жон фидо қилган аждодларимиз хотираси бизлар учун қанчалик ардоқли ва муқаддас бўлса, кексалик ёшига етган улуғларимизнинг қадрига етиш, ҳурматларини жойига қўйиш ҳам шунчалик муҳимдир.

Муҳтарам азизлар! Бу кунларда қилинадиган хайрли ишлардан бири ёши улуғ кишиларнинг ҳолидан хабар олишимиз, уларнинг қалбларига сурур киритишимиздир. Ҳадиси шарифда шундай дейилган:

عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده رضي الله عنهم قال: قال رَسُولُ الله صلى الله عليه وسلم:

«لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا، وَيَعْرِفْ شَرَفَ كَبِيرَنَا». (رواه أبو داود والترمذي)

Яъни, Амр ибн Шуайб отасидан, у бобоси розияллоҳу анҳудан ривоят қилади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: **“Кичигимизга раҳм қилмаган ва каттаимизнинг ҳаққини билмаган кимса биздан эмасдир”**, дедилар”. (Абу Довуд ва Термизий ривояти)

Азиз намозхонлар, Аллоҳ таоло барча марҳум аждодларимизни Ўзининг раҳматига олиб, уларнинг ҳақларига қилаётган дуоларимизни ижобат айласин, ҳаёт бўлган, ёши кекса отахон-онахонларимизни қадрига етиб юрайлик, фаровон ҳаёт ато этиб, ўзининг тўғри йўлига бошлаб, икки дунё саодатига мушарраф айласин! Омин!